

Indigenous Aesthetics of Color in Turkmen Traditional Self-decoration (Case Study: Tekke Tribe of Doydukh Village)

Tayebeh Ezatollahinejad

Department of Visual Arts, Art Research Institute, Culture, Art and Communication Research Institute, P.O. Code: 1416783841, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 02- 11- 2023

Accepted: 27- 01-2024

Available online: 12-03-2024

Print ISSN: 2251-7278

Online ISSN: 2383-2223

DOR: 20.1001.1.22517278.1402.14.1.3.8

Keywords:

Indigenous aesthetics

Color

Self-decoration

Turkmen

Doydukh village

ABSTRACT

Colour studies in Iran have received the most attention, based on the ideas of western theorists such as Itten and Mansell, relying on human visual perceptions of color. In contrast, the cultural nature of colour has received less attention, resulting in the elements of colour beauty being neglected from the perspective of the local community. Therefore, in this research, we decided to answer this question with a field study with an aesthetic approach among the Tekke Turkmen tribe: what components affect the local aesthetics of color in the traditional self-decoration of the Tekke Turkmen tribe of Doydukh village? This analytical-descriptive research has been conducted with a qualitative approach focusing on beauty in traditional self-decoration paint based on written sources and ethnography in the field. The findings of this research show that color is one of the distinguishing characteristics of these people in self-decoration, especially traditional. It is one of the most important cultural codes of this community, which expresses identity (individual/ethnic/social), emotional (sadness and happiness) and religious (reward). /age, guardians of religion, sanctity and transcendence). Also, in the opinion of these people, the main and secondary colors are defined by belonging or not belonging to an ethnic group, and in the belief of the people, preserving the historical power of this people has a direct relationship with the preservation of cultural codes, especially in the area of self-decoration.

زیبایی‌شناسی بومی رنگ در خودتزیینی سنتی ترکمن (مورد مطالعه: قوم تکه روستای دویدوخ)

طیبه عزت‌اللهی نژاد

استادیار، گروه هنرهای تجسمی، پژوهشکده هنر، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، تهران، ایران، کدپستی: ۱۴۱۶۷۸۳۸۴۱.

چکیده

مطالعات رنگ در ایران بیشترین توجه خود را بر پایه نظریات تئورسین‌های غربی همانند ایتن و مانسل با تکیه بر ادراک بصری انسان از رنگ بنا نهاده است. ماهیت فرهنگی رنگ کمتر مورد توجه قرار گرفته است و همین امر موجب شده تا مولفه‌های زیبایی رنگ از منظر جامعه بومی مورد غفلت واقع شود. از همین روی در این پژوهش برآنیم تا با مطالعه میدانی وبا رویکرد زیبایی‌شناختی در میان قوم تکه ترکمنی به این پرسش پاسخ دهیم که چه مولفه‌های بر زیبایی‌شناسی بومی رنگ در خودتزیینی سنتی قوم تکه ترکمن روستای دویدوخ تاثیرگذارند؟ این پژوهش، تحلیلی-توصیفی با رویکردی کیفی وبا محوریت زیبایی در رنگ خودتزیینی سنتی براساس منابع مکتوب و مردم‌نگاری در میدان انجام شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که رنگ به مثابه یکی از ویژگی‌های متمایزکننده این قوم در خودتزیینی به‌ویژه سنتی است و یکی از مهم‌ترین کدهای فرهنگی این اجتماع است که بیانگر هویت (فردی/قومی/اجتماعی)، عاطفی (غم و شادی) و دینی (ثواب/گناه، متولیان دین، قدسیت و ماورایی) است. و همچنین در نظر این قوم، رنگ‌های اصلی و فرعی با تعلق یا عدم تعلق قومی تعریف می‌شود و در باور اهالی حفظ قدرت تاریخی این قوم با حفظ کدهای فرهنگی به‌ویژه حیطه رنگ خودتزیینی رابطه مستقیم دارد.

اطلاعات مقاله

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۷

در دسترس به صورت الکترونیکی: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲

شاپا چاپی: ۲۲۵۱-۷۲۷۸

شاپا الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۲۲۳

DOR: 20.1001.1.22517278.1402.14.1.3.8

واژه‌های کلیدی:

زیبایی‌شناسی بومی

رنگ

خودتزیینی

ترکمن

روستای دویدوخ

۱- مقدمه

منطقهٔ امروزی ترکمنستان به اذعان باستان‌شناسی هفت هزار سال پیش از میلاد قدمت دارد (۱) و نیاکان ترکمن‌ها از شش هزار سال پیش در این منطقه و شمال سواحل دریایچهٔ "اشیق(ایسیق) گُل" ^۱ کنار مسیر دریا و رود جیحون ساکن شدند. ترکمنستان از قرن ششم تا چهارم پ.م بخشی از امپراتوری هخامنشیان بود که بعدها جزء سیطرهٔ امپراتوری اشکانیان قرار گرفت. ساسانیان در قرن پنجم از این منطقه با تهاجم هون‌ها ^۲ (هیاطه، قوم بیابانگرد ساکن مغولستان) به کوه‌های "کپه‌داغ" ^۳ عقب‌نشینی کردند و در نهایت قرن هفتم میلادی دسته‌های "اوغوز" ^۴ از ناحیهٔ "اورخون" ^۵ به سوی نواحی آرال و سیر دریا کوچ کردند و به سرزمین جیحون و به صحرای "قره‌قوم" ^۶ رسیدند و از این زمان به بعد در این منطقه ساکن شدند (۲). امروزه ترکمن‌های ایران در گسترهٔ شمال خراسان تا شرق دریای خزر زندگی می‌کنند و اگرچه اغلب آنان کوچنده نیستند، اما به دلیل پایبند بودن به سنن و آداب قومی همچنان به‌عنوان ایل و قوم عشایری شناخته می‌شوند.

سال‌ها پژوهش‌های متعددی در مورد این ایل در ایران صورت گرفته‌است، اما اغلب آن‌ها بر ساختار اجتماعی و تاریخی تمرکز دارند و رویکردهایی همچون انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی بومی، کمتر مورد توجه واقع شده‌اند، در حالی که تاریخ و شیوهٔ زیست‌کودگی منجر به تنوع فرهنگی شده‌است. انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی بومی ^۷ با ترجیحات، انتخاب‌ها و گرایش‌ها در فرم برای افراد که مصداق خوبی و لذت‌بخشی است (۳) و همچنین به نقش نگرش مردم به جهان در مولفه‌های زیبایی تأکید دارد و بر همین اساس نظریه‌پردازان حوزهٔ انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی بومی، نقدی بر سیطرهٔ نگاه غربی به ویژه در حوزهٔ زیبایی‌شناسی بومی، نقدی بر سیطرهٔ نگاه غربی به ویژه پی یافتن معنا و کارکرد غیربومی در جامعهٔ بومی هستند و همین مسئله موجب شکل‌گیری "تفاسیری فاصله‌دار" شده‌است، بر همین اساس در پژوهش حاضر تلاش خواهد شد تا زیبایی‌شناسی بومی رنگ از منظر مردم جامعهٔ بومی مورد واکاوی و معرفی قرار گیرد. پرسش اینجاست که چه مولفه‌های بر زیبایی‌شناسی بومی رنگ در خودتزیینی سنتی قوم تکهٔ ترکمن روستای دویدوخ تأثیرگذارند؟ این پژوهش به روش تحلیلی-توصیفی با رویکردی کیفی و مطالعهٔ میدانی مردم‌نگارانه (مصاحبه و مشاهده مشارکتی) انجام شد و با

بهرهمندی از ادبیات نظری انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی بومی مولفه‌های تأثیرگذار مورد واکاوی قرار گرفتند.

اغلب پژوهش‌های صورت گرفته خودتزیینی ترکمن‌های ایران، با محوریت معرفی اجزای پوشاک و زیورآلات سنتی است و رابطهٔ ارزش‌ها و باورهای جمعی در شکل‌گیری مولفه‌های زیبایی‌شناسی رنگ و نقش آن در ترجیحات افراد مورد توجه نبوده‌است از سویی دیگر مباحث مرتبط با رنگ در سیستم آموزش ایران اغلب بر نظریات دو تئورسین غربی یعنی یوهانس ایتن آلمانی و آلبرت مانسل آمریکایی با محوریت ادارک بصری تکیه دارد و مطالعات انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی با تأکید بر سنجش معیارهای زیبایی‌شناسی بومی مورد توجه نبوده‌است، در حالی که محققین این حوزه مانند ژاکوب مکت ^۸ بر مطالعات زیبایی‌شناسی، در جوامع دیگر با شاخص غربی نقد داشته و معتقد است که نه تنها معیارهای غربی بر دیگر جوامع تحمیل شده بلکه انتقال مفهوم زیبایی‌شناسی از جامعه‌ای به جامعهٔ دیگر نیز مخاطره‌آمیز بوده‌است، زیرا در برخی فرهنگ‌ها این موضوع دغدغهٔ جامعه نیست، علی‌رغم اینکه انتقال مفاهیم زیبایی‌شناسی یکی از ابزار میان فرهنگی است اما این انتقال باید محتاطانه صورت می‌گرفته‌است، زیرا مولفه‌های زیبایی‌شناسانه با معنا رابطه دارند و در تولید هویت و ساختار اجتماعی تأثیرگذارند (۴). از سویی دیگر "جرمی کوت" ^۹ دیگر محقق این حوزه نیز در مقالهٔ "انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی و خطر مکتی شدن" (۱۹۸۹) به نقد نظریات مکت انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی پرداخته و اظهار می‌دارد که زیبایی‌شناسی توان مشارکت در تمام جنبه‌های زندگی روزمره را دارد و نقش مهمی در زندگی انسان‌ها بازی می‌کند (۵) و در انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی گام نخست توجه به نگرش مردم به جهان است و این‌که کدام شکل‌ها و رنگ‌ها را ترجیح می‌دهند و بدنبال چه مهارت و پیشرفتی هستند، وی در نقد نظریهٔ مکت دو پرسش را مطرح می‌کند: آیا معیارهای زیبایی‌شناسی را می‌توان به شکل جهان‌شمول در نظر گرفت؟ آیا زیبایی‌شناسی محدود به هنرهای دیداری است؟ وی در پاسخ می‌گوید معیارهای زیبایی‌شناسی هر جامعه با جامعهٔ دیگر متفاوت است و زیبایی‌شناسی علاوه بر تجربه، فعالیت زیبایی‌شناسانه را نیز دربر می‌گیرد (۳).

آنتونی فورگ ^{۱۰} یکی دیگر از انسان‌شناسان نیز در مورد مقولهٔ زیبایی و زیبایی‌شناسی در اقوام مختلف مباحثی را مطرح کرده و معتقد است که در زبان برخی اقوام (آبلام‌ها) اصلاً واژهٔ زیبایی‌شناسی وجود ندارد و آنان از دو واژهٔ "خوب" و "درست" استفاده می‌کنند و زیبایی در این جوامع با مفهوم قدرت رابطه دارد (۶). اما به واقع مطالعاتی که به واکاوی زیبایی از منظر مردمان قوم تکه ترکمن

¹ Ishiq gol

² Hon

³ Kopa dagh

⁴ Oghoz(oqoz)

⁵ Orkhon

⁶ The Karakum Desert

⁷ The anthropology of Indigenous aesthetics

⁸ Jacque Maquet

⁹ Jeremy Coote

¹⁰ Antony Forg

هاگن است، نویسندگان به بررسی زندگی این اقوام، سمبل‌ها و نمادها پرداخته و نمود ظاهر آن را در خودتزیینی مانند جشن‌ها آیین و مناسک شرح می‌دهند. (۱۴)

-مریلین استراترن (۱۹۷۹) در مقاله "خود در خود-تزیینی" به چرایی خودتزیینی میان هاگنی‌ها می‌پردازد و معتقد است که خودتزیینی حاوی پیام‌هایی است که در آن ارزش‌های یک جامعه بیان می‌شود و خودتزیینی نقش مهمی در ارتقا جایگاه فردی میان جامعه ایفا می‌کند (۱۵).

-اوهانلون^۴ نیز در سال ۱۹۹۵ در مقاله "چشم‌انداز تاریخی، مدرنیته و گرافیک شدگی معنا در سپرهای تزیینی گینه نو کوهستانی" (۲۰۰۶) [۱۹۹۵] مبحث سیستم‌های زیبایی‌شناسی به ویژه در تزیینات را مطرح کرده و با مردم‌نگاری طولانی مدت در منطقه کوهستانی پاپوا گینه نو، سیستم‌های دیداری، اخلاقی، خویشاوندی، سیاست و فرهنگ مادی مردم واهاگی^۵ را بررسی کرده است. وی در این مقاله اظهار می‌دارد که تزیینات سپر در قبایل واهاگی نوعی نشان از قدرت دارد و آنچه بر روی سپرها نقش می‌بندد، آرمان و نشان وحدت واهاگی‌هاست (۱۶).

در مورد مطالعات ایرانی در حوزه خودتزیینی و انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی می‌توان به مقاله "آوای مو: انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی بومی در خودتزیینی زن ترکمنی روستای دویدوخ" عزت‌اللهی نژاد (۱۳۹۴) اشاره کرد (۱۷)، محقق در این مقاله مولفه‌های زیبایی مو میان زنان ترکمنی روستای دویدوخ را شرح داده و نقش آن را در خودتزیینی و ساختار اجتماعی جامعه می‌کاود، در همین راستا این محقق در کتابی با عنوان "خودتزیینی زنان ترکمن؛ درآمدی بر انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی" (۱۳۹۹) به مباحثی همچون انسان‌شناسی زیبایی‌شناسی و نقش آن در بازخوانی ارزش‌ها، باورها و ساختار تاریخی جوامع بومی پرداخته و مولفه‌های زیبایی خودتزیینی زنانه را در جامعه ترکمنی مورد بررسی قرار می‌دهد (۱۸).

۲- بخش تجربی

۲-۱- میدان مطالعه

روستای دویدوخ از توابع بخش جرگلان^۶ شهرستان راز و جرگلان در استان خراسان شمالی است. جمعیت این روستا بالغ بر ۲۰۳۲ نفر (۴۰۵ خانوار) است. نخستین ساکنین ترکمنی روستا بیش از یک قرن از منطقه ترکمنستان مهاجرت کرده‌اند و به مرور زمان در این روستا ساکن شده‌اند. فرش ابریشمی دو روی این روستا از شهرت جهانی برخوردار است و اغلب زنان و دختران فرش‌باف هستند. در این پژوهش تعدادی از افراد روستا در جمع‌آوری داده‌ها به محقق یاری

بپردازد، انجام شده است، مطالعات رنگ در ایران اغلب بر پایه مطالعات ایتن^۱ و مانسل^۲ که تکیه بر ادارک چشمی دارند، از سویی دیگر شاخص‌ترین مطالعات زیبایی‌شناسی رنگ در ایران شامل:

-ملکی ریزی، منیژه (۱۳۹۴)، "زیبایی‌شناسی رنگ در آیین‌های ایران"، مولفان به آگاهی گذشتگان به رنگ و تأثیرات روانشناسانه آن تأکید داشته و به مباحثی همچون فیزیولوژی رنگ و طبیعت، سمبول‌ها، نمادها و رنگ پرداخته‌اند. (۷)

-مولائی، اصغر (۱۴۰۱)، "رویکرد تطبیقی به زیبایی‌شناسی رنگ‌ها در اندیشه اسلامی و غربی" وی در این کتاب به مقایسه نظریات مطروحه در غرب و فلسفه اسلامی پرداخته و مصادیقی نیز از زیبایی‌شناسی رنگ در قرآن را مطرح کرده است و زیبایی رنگ در فلسفه اسلامی را بر دو محور مادی و معنوی استوار می‌داند (۸).

-نیک اندیش، بهزاد؛ چیت‌سازیان، امیر حسین (۱۳۹۳)، "زیبایی‌شناسی رنگ و طرح در قالیچه‌های محرابی بلوچ"، نگارندگان در این مقاله با محوریت ارزش و باورهای دین اسلام به مقوله رنگ پرداخته‌اند و معتقدند که کارکرد دینی و مذهبی این قالیچه‌ها بر زیبایی‌شناسی رنگ آن‌ها تأثیرگذار است (۹).

-ریاحی، سیمین (۱۳۷۱)، "صنایع دستی زنان ترکمن"، وی در این مقاله نخست به معرفی صنایع دستی زنان ترکمن که شامل: قالی، نمد، سوزن‌دوزی و غیره پرداخته و در ادامه مباحثی در باب پوشاک و زیورآلات مطرح کرده است (۱۰).

-جرجانی، موسی (۱۳۸۲)، "زن ترکمن، پژوهشی در نقش زنان ترکمن در ساختار اجتماعی-اقتصادی جامعه ایل‌نشین گرگان"، وی در این کتاب ساختار ایل در میان عشایر را معرفی کرده و مباحثی در باب قبایل و اقوام ترکمن‌ها و جایگاه زن پرداخته است (۱۱).

-امیدی، ناهید (۱۳۸۲)، "پژوهشی در پوشاک و هنرهای سنتی خراسان، دیده و دل و دست"، امیدوی در این کتاب پوشاک اقوام ساکن در خراسان را معرفی کرده از جمله: کُرم‌انج‌ها^۳، ترکان و ترکمن‌ها و در ادامه پوشاک و زیورآلات آنان را شرح داده است (۱۲).

-محمدی، رامونا (۱۳۸۸)، "پوشاک و زیورآلات مردم ترکمن"، نویسنده در این کتاب زیورآلات و پوشاک ترکمن‌ها را معرفی کرده است.

در ادامه به مباحث مرتبط با خودتزیینی می‌پردازیم، خودتزیینی به معنای این است که فرد با استفاده از نمادها و سمبل‌های برآمده از باورها و ارزش‌های اجتماعی خود را بیاراید (۱۳) مهم‌ترین مطالعات جهانی در باب خودتزیینی عبارتند از:

-مریلین استراترن و اندرو استراترن (۱۹۷۱) "خود تزیینی در مانیت هاگن"، این کتاب حاصل پژوهش میدانی نویسندگان میان قبیل

⁴ Michael O'Hanlon

⁵ Wahagi

⁶ Jargalan

¹ Johannes Itten (1888-1967)

² Albert H. Munsell (1858-1918)

³ Kormanjha

است. مثلا: رنگ روشن: "آچیق ایرنگک"^{۳۰}، رنگ تیره: "قووی ایرنگک"^{۳۱}

آبی روشن: "آچیق گوک"^{۳۲}
سرخ روشن: "آل قیزیل"^{۳۳}، "آل"^{۳۴}

۲-۲-۲-۲- شدت^{۳۵} و خلوص رنگ

در فرهنگ ترکمنی شدت و خلوص رنگ با واژگانی همچون "سام (ساپ)" / "چوو"^{۳۶} "بوتین"^{۳۷} به معنی کاملاً/زیاد/همه بیان می‌شود و تیرگی و غلظت بالای رنگ نیز با "گوم"^{۳۸} / "قیپ"^{۳۹} / "قووی" (کبودی/محکم/ خوب) بیان می‌شود، مثلا:

آبی تیره: "گوک راک"^{۴۰}، "قووی گوک اثرهنگ"^{۴۱}
سرخ پررنگ: "قیپ قیزیل"^{۴۲}
زرد پررنگ: "قویی ساری"^{۴۳}
سورمه‌ای: "گوم گوک"^{۴۴}، "ده میپرگوک"^{۴۴}
نقره‌ای: "کوموش"^{۴۵}

زرد خالص: "سام (ساپ) ساری"

سیاه خالص: "شارقارا"^{۴۶} / "اوران قارا"^{۴۶} / "بوتین له ئین قارا"^{۴۷} / "قاپ قارا"^{۴۸} / "چیم قارا"^{۴۸} / "نویس قارا"^{۴۹} / "چوو قارا"^{۵۰} / "دیسه‌نگ قارا"^{۵۱}
سبز خالص: "گوم گوک"^{۵۲} / "بوتین گوک"^{۵۳} / "اوران گوک"^{۵۴} / "یام یاشیل"^{۵۵}

سفید خالص: "چوواق"^{۵۶} / "آپ آق"^{۵۶} / "آپیاق"^{۵۷} / "دئمماق"^{۵۷}

مایل به سفید: "آغم تیل"^{۵۸} / "آقچئق"^{۵۹} / "آغمئئق"^{۶۰} / "آغراق"^{۶۱}

رساندند که در اینجا معرفی می‌شوند، خانوادهٔ فروزش از طایفهٔ "قره یورمه"^۱ شامل صدیق (۴۱ ساله)، اوغول چینار^۲ (۳۵ ساله)، حمیرا (۱۶ ساله)، خانوادهٔ فروزش از طایفهٔ قره یورمه: خلیل (۴۳ ساله) و نورسلطان (۴۲ ساله)، خانوادهٔ پارسه از طایفهٔ "کلر"^۳: اوغول شکر (۶۱ ساله)، محمد صحت (۳۵ ساله)، خانوادهٔ آفرین از طایفهٔ "مارلی"^۴: آی دوغدی^۵ (۸۵ ساله)، اوادان حاجی^۶ (۸۲ ساله)، آشور آشور (۵۰ ساله) و حلیمه (۲۸ ساله). لازم بذکر است که اظهارات این افراد در متن مقاله، بصورت محاوره‌ای نقل قول شده‌است.

۲-۲-۲-۲- رنگ در فرهنگ ترکمنی

رنگ در فرهنگ ترکمنی "ایرنگک"^۷، "اثرهنگ"^۸، "یویاغ"^۹، "هیل"^{۱۰}، "کاشپ"^{۱۱} گفته می‌شود و اصطلاح فام و گون نیز "میتیل"^{۱۲} است. اما رنگارنگ با واژگانی چون: "قیزئل آلا اثرهنگ"^{۱۳}، "قیزئلی"^{۱۳}، "کوپبولان"^{۱۳}، "دورلی"^{۱۴}، "آلادورلی"^{۱۵}، "اوسون"^{۱۶}، "باشغا-باشغا"^{۱۷} و دو رنگ: "دورلی رنگدای"^{۱۸}، "هر حیلی رنگلی"^{۱۸}، همه رنگ: "آلا چولا"^{۱۹}، "دورلی"^{۲۰}، بی‌رنگ: "اثره نگ سئر"^{۲۱} است.

۲-۲-۱- روشنی یا درخشانی^{۲۲}

روشنی و درخشانی رنگ با "آچیق"^{۲۳} / "آپ آچیق"^{۲۳} / "یاغتی"^{۲۴} به معنی باز/وسیع و "قووی"^{۲۵} / "فارامتیق"^{۲۶} به معنی خوب است، "اووللان"^{۲۷}، "یاغتی"^{۲۸}، "پارلاق"^{۲۹} (براق) نیز به معنی درخشانی

30 Acyk ireňk
31 Goý ireňk
32 acyk gok
33 A:l gyzy
34 Al
35 Saturation
36 Chuv
37 Butin
38 Gum
39 Ghip
40 Gokrak
41 Ghovi gokeerng
42 Goy sa:ry
43 GomGok
44 Dempargok
45 Komeshe
46 Ovrán Ghara
47 Botinlaiin Ghara
48 ChimGhara
49 Tos Ghara
50 Chovv Ghara
51 Disang Ghara
52 Gom Gok
53 Botin Gok
54 Ovrám Gok
55 Yam Yashil
56 Chovv Agh
57 Demmagh

1 Ghara urme
2 Oghol chenar
3 Kellar
4 Marli
5 Aydoghdi
6 Ovvadan Haji
7 Ireňkg
8 Erang
9 Uyagh
10 Hil
11 Kashep
12 Mitil
13 Kopbolan
14 Dovverli
15 Aladovverli
16 Ovveson
17 Bashgha Bashgha
18 Har Heli Rangli
19 Ala Chola
20 Dorli
21 Erang Siz
22 Value
23 Achigh
24 Yaghti
25 Ghovvi
26 Gharamtigh
27 Ovolan
28 Ygh Ti
29 Parlagh

مولفه‌هایی همچون ارزش‌ها و باورهای جمعی است که برگرفته از مولفه‌هایی همچون هویت، عاطفه و دین است. هویت معرف جایگاه فردی/قومی است مثلاً: هویت فردی (تناسب با سن/جنسیت و جایگاه اجتماعی مانند مجرد و تاهل)، هویت قومی نیز نشان‌دهنده تمایزات قوم نسبت به دیگر اقوام ترکمنی و غیرترکمنی (ساری (شتری) رنگ قوم تکه) است. مولفه عاطفی نشان‌دهنده شادی و غم افراد است، مثلاً رنگ قرمز رنگی شادست و در شادی استفاده می‌شود. مولفه‌های دینی تاثیرگذار در رنگ که ارتباط مستقیم با گناه/ثواب، جایگاه دینی و قدسی دارد، نمایانگر پاکی، شفا و ایمان است. در شکل ۱ می‌توان این مولفه‌ها را مشاهده کرد.

۳-۱-۱-۱-۳- رنگ نماد سن

این طیف از رنگ‌ها با سن افراد رابطه دارند و مطابق با ارزش‌های جمعی است که با واژگان سبک و سنگین "آغری اثرنگ"^۸ "قارنتیق"^۹ (مایل به سیاه) یا "آغراس"^{۱۰} رنگ سنگین و "آچیق اثرنگ" رنگ سبک یا جیغ "غیقراب دوران اثرنگ"^{۱۱} به معنی از دور فریاد می‌زند، بیان می‌شود.

¹Aghem till

²Achegh

³Aghemtegh

⁴Aghjimagh

⁵Boeriazagh

⁶OvvshonAtmagh

⁷Rangi Galiye

⁸Aghri Erang

⁹Gharentegh

¹⁰Aghras

¹¹Ghighrab Doran Erang

"آق جیماق"^۴

کمی سفید: "آق راق"/"آغی راق"/"بئر آزاق"^۵

رنگ به رنگ شدن: "اووشون آتماق"^۶ (۱۹)(۲۰)(۲۱)(۲۲) (۲۳).

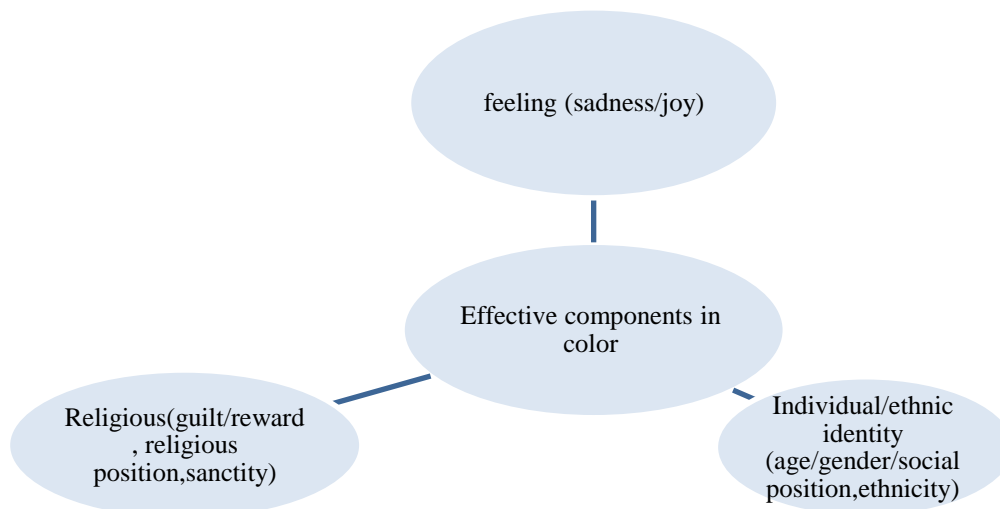
۳- بحث و نتایج

۳-۱- زیبایی‌شناسی رنگ در خودتزیینی قوم تکه ترکمن

روستای دویدوخ

خودتزیینی امروزی قوم تکه دویدوخ را به دو دسته روزمره و آیینی می‌توان تقسیم کرد، زنان در زندگی روزمره اغلب از خودتزیینی سنتی یعنی پیراهن بلند و روسری استفاده می‌کنند که مختص زنان ایل ترکمنی است، اما مردان از خودتزیینی رایج مردانه در ایران یعنی پیراهن و کت و شلوار استفاده می‌کنند، اگرچه مردان کهنسال بیشتر پایبند به حفظ خودتزیینی سنتی در قالب سرپوش‌های سنتی هستند اما تن‌پوش آنان نمایانگر هویت قومی نیست. اغلب خودتزیینی آیینی با نمایش لباس‌های سنتی توسط زنان و مردان در مراسم عروسی انجام می‌شود که امروزه نیز مردان جوان در خودتزیینی روزمره بیشتر تابع مد روز شهری هستند، زیرا آنان اغلب در شهرهای مختلف مشغول به کارند و پوشاک خود را تحت تاثیر جوامع شهری انتخاب می‌کنند. با این وجود انتخاب رنگ در خودتزیینی اهل روستا تحت تاثیر ارزش‌ها و باورهای جمعی است و اغلب افراد این ارزش‌ها را حفظ می‌کنند، زیرا عدم تبعیت در این مولفه به ویژه در مورد زنان قابل قبول نیست.

اما آنچه در گفتگوهای روستای دویدوخ در رابطه با رنگ خودتزیینی بیشتر مورد توجه است، واژگانی همچون "اثرنگی گلیه"^۷ / "گلیشکلی" به معنی این رنگ بهش می‌آید، است. آمدن رنگ به مثابه همسویی با

شکل ۱: مولفه‌های موثر در رنگ خودتزیینی سنتی دویدوخ.

Figure 1: Effective components in the traditional self-decoration color of Doydokh.

سن بالای افراد در این روستا به مثابه رسیدن به جایگاه والای تجربه و غنای تفکر است و به همین دلیل ریش سفیدی و گیس سفیدی بسیار اهمیت دارد، به ویژه مردان که نقش مهمی در تصمیمات روستا ایفا می‌کنند و اصطلاحاً به آنان "باشولی" گفته می‌شود و بر همین علت جهت نمایش تمایز جایگاه سیاسی، اجتماعی این مردان کهنسال از رنگ خاصی در خودتزیینی مانند شکل ۴ استفاده می‌کنند.

۳-۱-۲- رنگ نماد جنسیت

جنسیت یکی از مولفه‌های تاثیرگذار در رنگ خودتزیینی امروزی افراد است، بطور مثال سرپوش سنتی مردانه "تخیه/تخه/تاخا"^۱ اغلب به رنگ های روشن بود که همین عامل باعث نام‌گذاری سرپوش به "آق قایمه تخه"^۲ به معنی عرقچین/ کلاه نقش سفید است که امروزه برخی مردان در مراسم عروسی استفاده می‌کنند، سرپوش سنتی زنانه نیز به نام "گل تخه" که سیاه و رنگ‌های زرد و سفید با نقوش گل است.

تن‌پوش سنتی مردانه در گذشته مانند شکل ۵ طیف رنگ‌های قرمز داشت، اما مردان به ندرت از رنگ‌های قرمز، زرد روشن در خودتزیینی استفاده می‌کنند، زیرا معتقدند که این رنگ‌ها "هلی" ^۳ یعنی رنگ زنانه است و خودتزیینی امروزی (شکل ۶) بیشتر تحت تاثیر رنگ‌های رایج در خودتزیینی مردانه (رنگ‌های خنثی، سفید و غیره) در شهرهاست.

آنچه در این واژگان بصورت نمادین مستتر است، همسویی صدای رنگ با سن افراد در ارزش‌های جمعی است و در این باور، فریاد رنگ برای جلب توجه دیگران مذموم است. رنگ مناسب با افزایش سن شامل رنگ‌های تیره است و بنظر می‌رسد که همسویی رنگ مانند تنالیتۀ از روشن به تیره است که سیر تحول تولد تا مرگ را نیز تداعی می‌کند، اگرچه سفید در خودتزیینی افراد در ۶۳ سالگی تا اواخر این روند رنگی را تغییر می‌دهد. یکی از مهم‌ترین مولفه در ارزش‌های جمعی، عدم استفاده از رنگ‌های به اصطلاح "جیغ" است و در مراسم مختلف به ویژه عروسی‌ها، روحانیون به این مسئله تاکید می‌کنند و استفاده از این رنگ‌ها برای زنان "عیب" می‌دانند. درخشانی و غلظت رنگ خودتزیینی نیز با سن افراد رابطه مستقیم دارد، در باور اهالی رنگ روشن و درخشان برای سن پایین و رنگ تیره/غلظ و مات برای سن بالا تا سن ۶۳ سالگی مناسب است.

ترکمن‌ها برای دختر و عروس جوان بیشتر رنگ روشن مثل: قرمز، صورتی و بنفش می‌پسندند، چون خوش یمن است و رنگ‌های تیره "اثرنگ قوویی" سبز تیره، قرمز تیره و قهوه‌ای برای سن بالاست و بر همین اساس رنگ مناسب سن، ادب و سنگینی آدم را نشان می‌دهد.

سه زن با سنین متفاوت در شکل ۲ دیده می‌شود، رنگ سرپوش آنان برای اهالی نماد تمایز سنی است، بدین ترتیب که از سمت راست: زن ۶۰ ساله رنگ سبز تیره، زن صد ساله سفید و زن میانسال (۴۱ ساله) سرپوش رنگ آبی تیره دارد و ترکمن‌های روستا معتقدند که استفاده مناسب رنگ با سن افراد در زیبایی خودتزیینی موثر است. در شکل ۳ نیز سرپوش مردان با سن فرد و جایگاه اجتماعی و دینی آن ارتباط مستقیم دارد.

¹ Takhiya/Takha

² Agh ghayeh Takha

³ Heli Erang

شکل ۲: رابطه رنگ سرپوش زنانه با سن، ۱۳۹۱.

Figure 1: The relationship between the color of women's headdress and age, 2012.

شکل ۳: سرپوش‌های رنگ‌های مختلف مردان نماد سن.

Figure 3: Men's caps of different colors, the symbol of life.

شکل ۵: لباس سنتی قوم تکه، ماخذ: نگارنده.

Figure 5: Traditional clothing of Tekke tribe, source: author.

شکل ۴: خودتزیینی و رنگ، یاشولی.

Figure 4: Self-decoration and color, Yasholi.

شکل ۶: رنگ جنسیت (مردانه) در روستا (شهریور ۱۳۹۱).

Figure 4: Color of gender (masculine) in the village.

۳-۱-۳- رنگ نماد موقعیت اجتماعی

جایگاه اجتماعی افراد یکی دیگر از مهم‌ترین مولفه‌های تاثیرگذار در رنگ خودتزیینی به ویژه خودتزیینی سنتی است، بدین ترتیب که با تغییر جایگاه اجتماعی افراد، استفاده از برخی رنگ‌ها مجاز یا غیرمجاز می‌شود، بطور مثال دختران پس از ازدواج (تاهل) مانند شکل ۷ ملزم به استفاده از رنگ‌های همسو با ارزش‌های جمعی هستند.

۳-۱-۴- رنگ نماد قومی

خودتزیینی سنتی یکی از مهم‌ترین وجوه تمایز قومی است، مطالعات نشان می‌دهد که رنگ قرمز در تمامی اقوام این ایل مورد استفاده قرار می‌گیرد و این رنگ در پوشش و صنایع دستی آنان نیز رنگ غالب است، برخی از رنگ‌ها نیز نشان از قومیت‌های مختلف ترکمنی مانند تکه، یموت، گوکلان و... دارد، مانند: سبز قوم یموت "یموت اثرنگی"، ساری (شتری) "تکه اثرنگی" و غیره افراد در گذشته ملزم به بهره‌گیری از رنگ‌های قوم خود در خودتزیینی بودند، بطور مثال رنگ زردی (شتری) شکل ۸ که در پارچه و نقش پوشش قوم تکه وجود داشت و سایر اقوام ترکمن به آن رنگ تکه می‌گفتند، اما در سال‌های اخیر زنان جوان روستا از رنگ یموت هم در پوشاک سنتی خود استفاده می‌کنند. کشته و کجمه هر کدام رنگ خاص خود را دارند و زنان این روستا هرگز در کشته از رنگ‌های کججه یموتی استفاده نمی‌کنند و در باور آن‌ها اگر رنگ‌های کشته تغییر کند دیگر به آن کشته نمی‌گویند. اهالی روستا در کشته از زرد تکه، سفید و قرمز استفاده می‌کنند.

۳-۱-۵- رنگ نماد حس

رنگ‌های حس نمایشگر شادی و غم افرادند که اغلب در خودتزیینی مختص مراسم و آیین مورد استفاده قرار می‌گیرند. افراد روستا در سال‌های اخیر تحت تاثیر فرهنگ‌های دیگر به‌ویژه فرهنگ غالب در ایران، در مراسم سوگ از سیاه استفاده می‌کنند، درحالی که در گذشته، مذموم بود و افراد از همان پوشاک سنتی به رنگ قرمز را می‌پوشیدند. در مراسم شادی مانند عروسی نیز در خودتزیینی زنان مانند شکل ۹ طیف رنگ‌های قرمز بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. "قرمز رنگ شادی" "دگنمگ" و مصداق گل‌های قرمز طبیعت است. ترکمن برای دختر و عروس بیشتر رنگ شاد مثل قرمز، صورتی و بنفش را می‌پسندد و رنگ قرمز از قدیم بین زنان و دختران جوان رایج بوده و نمادی برای شادی و زیبایی زنان بوده‌است. در مراسم سوگواری برای احترام به مرده و خانواده‌اش، اهالی رنگ‌های تیره می‌پوشند، البته بیشتر رنگ‌های قهوه‌ای، سبز تیره و آبی تیره است و اهالی در گذشته اصلاً از سیاه استفاده نمی‌کردند، چند سالی است که برخی افراد سیاه می‌پوشند.

۳-۱-۶- رنگ نماد دینی

رنگ دینی براساس معیارها و ارزش‌های دینی تعیین می‌شود و اغلب با دو کلیدواژهٔ ثواب و گناه همسوست.

¹ Doganmag

شکل ۸: رنگ قوم تکه (شهریور ۱۳۹۱).

Figure 8: The color of the Teke tribe, source: the author.

شکل ۷: رنگ در خودتزیینی روزمره زنان متاهل.

Figure 7: Color in daily self-decoration of married women.

شکل ۹: رنگ شادی، مراسم عروسی.

Figure 8: Color of happiness, wedding ceremony.

رنگ خودتزیینی متولیان دین یکی از وجوه متمایزکننده آنان از دیگران است، بطور مثال در این روستا آخوندها کت بلند خاکستری به نام "پالتون" و سرپوش سفید با خط‌های خاکستری به نام "سیله" مانند شکل ۱۰ بر تن می‌کنند. سرپوش طلبه‌ها نیز پیش از رسیدن به مقام آخوندی "آق تخه" یعنی سرپوش سفید است. برخی از رنگ‌ها در میان ترکمن‌ها به‌ویژه قوم تکه روستا جایگاه قدسی دارند، مانند: "آق" یعنی سفید نماد خوشبختی، پاکی، خوش یمنی، الوهیت، سرنوشت و تقدیر است.

بدین معناکه استفاده از برخی رنگ‌ها، ثواب دارد و در مقابل نیز، استفاده از برخی رنگ‌ها مانند رنگ‌های جیغ و براق (رنگ‌های فسفری) برای زن‌ها گناه است، بطور مثال سن ۶۳ سالگی به علت شباهت با عمر حضرت پیامبر در زمان رحلت ایشان، اهمیت ویژه‌ای در میان ترکمن‌ها دارد و به همین دلیل مراسمی به نام "آق قویون/ آق آش" یعنی غذای سفید با حضور اقوام و آشنایان فرد گرفته می‌شود و در این مراسم سرپوش فرد به سفید تغییر می‌کند و استفاده از این سرپوش ثواب دارد. در میان ترکمن‌ها، پیرزن‌ها و پیرمردهایی که به سن ۶۳ می‌رسند و آن‌هایی که مکه رفتند، اغلب از لباس سفید برای ثواب استفاده می‌کنند.

شکل ۱۰: رنگ خودتزیینی متولیان دین.

Figure 9: Self-decoration color of religious guardians.

برخی از رنگ‌ها برای طایفه، قوم و فرد خوشی یا ناخوشی می‌آورند، مثلاً "قارا" سیاه نماد بدیمن و پیام‌آور بدی و سختی است و برای قوم تکه خوشایند نیست و بزرگان روستا همواره توصیه می‌کنند تا از سیاه دوری کنند و به اصطلاح "قارا بیز دوشمی: سیاه به ما نمی‌افتد." در باور اهالی روستا، برای دفع این بدی "قارا" را به زبان نمی‌آورند و برای خوش یمنی آن نامش را به "یاشیل" تغییر داده‌اند تا از بدیمنی آن کاسته شود. زرد روشن نیز برای تکه خوش یمن نیست و همانند سیاه به این رنگ نیز "یاشیل" می‌گویند. سبز نماد زندگی و عمر طولانی است بدان جهت به سیاه و زرد روشن بطور نمادین سبز می‌خوانند.

"عروس باید قرمز بپوشد، زیرا برای او خوش یمن است و خیر و برکت می‌آورد و سیاه در عروسی شگون ندارد" (زن ۲۸ ساله).

اهمیت رنگ را در نام‌گذاری افراد روستا نیز می‌توان دید، بطور مثال نام دختران "ساری قیز" به معنی دختر طلایی/زرد، "ساری گل" گل زرد، "قارا قیز" دختر سیاه، "آق گل" گل سفید، "آق قیز" دختر سفید و قاراگل به معنی گل سیاه است. رنگ در نام پسران نیز بکار می‌رود، مانند: "قارا اوغلان"^۱ (پسر سیاه)، "آق اوغلان" (پسر سفید/پاک)، "آق محمد" به معنی محمد پاک است. رنگ در نام طایفه نیز "قارا گل"، "قونر" به معنی قهوه‌ای، "قیر" سفید و "گوگجه" به معنی سبز یا آبی دیده می‌شود.

۲-۳- رنگ‌های اصلی و فرعی

در باور اهالی رنگ‌های اصلی، همان رنگ‌های قومی و رنگ‌های فرعی رنگ‌های اقوام دیگر است، بطور مثال رنگ‌های اصلی قوم تکه روستا شامل ساری (شتری، زرد، طلایی، نارنجی)، "آق" سفید، "قیزیل" قرمز، "قارا" سیاه و "قونر" قهوه‌ای است، از سویی دیگر سایر رنگ‌ها و رنگ‌های اقوام دیگر به عنوان رنگ فرعی (شکل ۱۱) شناخته می‌شوند، مثلاً سبز، آبی، صورتی و غیره.

^۱Ghara Oghlan

در همین باب به برخی از مصداق‌های رنگ در ادبیات شفاهی اشاره می‌کنیم:

- "آق زاد، آلتن یاخشیی: سفید، نشان از سرنوشت و تقدیرش دارد."

- ترکمن‌ها برای بدرقه می‌گویند: "یولنگ آق" راهت سفید باشد."

- "آق بخت اولماق: سفید بخت شدن"

- "آق ساماوار قاینادن- آق شکرلر یایرادن- دوغانومون توینا گیلین قیزلار اوینادن" سماور سفید را روشن کنید، شکر سفید بپاشید. در مراسم عروسی برادرم عروسان و دختران شادی کنند.

- "آق" در نام به معنی قداست و پاکی است، مانند: "آق محمد" یعنی محمد پاک .

- "آق مایا" به معنی شتر سفید تمثیلی از عروس زیبا و نشانه پاکی اوست.

- "یالیق" پوشش صورت عروس و کلاه داماد سفید به نشانه خوشبختی و پاکی است.

برخی از رنگ‌ها نیز در باور ترکمنی، نیروی ماورائی و شفابخشی دارند، مانند:

- "یاشیل، یاشارسان" سبز عمر را زیاد می‌کند.

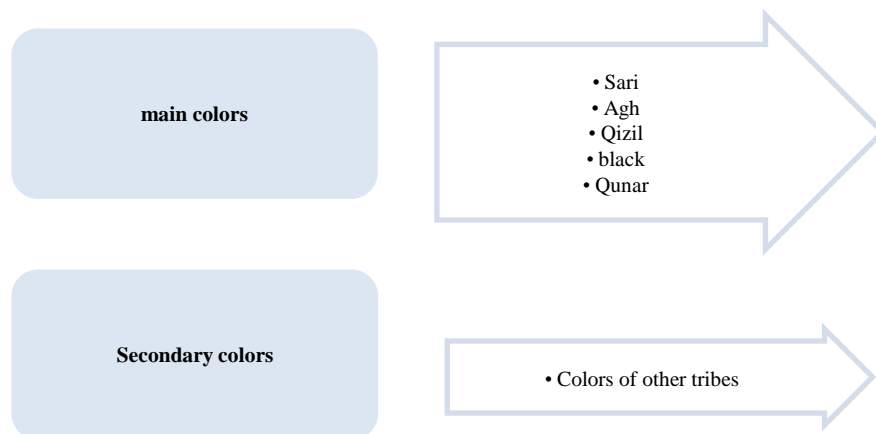
- "گوک" ترکمن‌ها برای درمان سیاه سرفه از سنگ آبی استفاده می‌کنند.

- "ساری" ترکمن‌ها سنگ زرد به دست بچه می‌بندند تا از بقران بهبودی یابد.

- "آق مونجوق/ سوت منجوق" منجوق سفید برای افزایش شیر مادر استفاده می‌شود.

- "قیرمیزی" هنگامی که فردی مبتلا به سرخک می‌شود، از لباس سنتی (قیرمزی/ پیراهن بلند) و ساز دوتار ترکمنی برای درمان استفاده می‌کنند.

- "آلاجه" دو نخ سیاه و سفید تابیده شده که برای محافظت از چشم زخم است که اغلب افراد روستا از آن استفاده می‌کنند.

شکل ۱۱: رنگ‌های اصلی و فرعی در دویدوخ، ماخذ: نگارنده.

Figure 11: Main and secondary colors in Doydokh, source: author

۴- نتیجه‌گیری

نقش مهمی را ایفا می‌کند و علاوه بر آن برخی رنگ‌ها در باور اهالی دارای نیروی ماورائی و قدسی هستند و با خود سلامتی و نیک فرجامی می‌آورند و از سوی دیگر تعلقات قومی یا غیر قومی برخی رنگ‌ها موجبات اصلی یا فرعی رنگ را در نزد افراد تعیین می‌کند و در نهایت می‌توان گفت کدهای فرهنگی رنگ در خودتزیینی قوم تکه روستا نقش موثری را ایفا می‌کند.

تقدیر و تشکر

نویسنده از اهالی روستای دویدوخ به‌خاطر همکاری و همراهی در تهیه اطلاعات فرهنگی قوم تکه، تشکر و قدرانی می‌نماید.

تعارض منافع

هیچگونه تعارض منافی در این مقاله توسط نویسندگان بیان نشده است.

رنگ در خودتزیینی اهالی قوم ترکمن روستای دویدوخ نقش موثری را ایفا می‌کند و زیبایی آن تحت تاثیر هویت، عاطفه و دین است. رنگ در خودتزیینی یکی از مصادیق پیروی یا عدم آن از ارزش‌ها، باورها و سنن اهالی ترکمنی این روستاست و در خوانش اطلاعات هویت فردی/قومی/اجتماعی (سن، جنسیت، (تجرد/ تأهل) آنان نقش موثری ایفا می‌کند و به گونه‌ای که مصداق کدهای فرهنگی عمل می‌کنند، حفظ قدرت خواست جمعی برای عدم اختلال در خوانش این کدها بسیار اهمیت دارد بطوری که در میان افراد جامعه به‌ویژه عدم رعایت استفاده از کدهای فرهنگی موجبات تضعیف قدرت تاریخی آنان را فراهم می‌کند. کدهای فرهنگی رنگ در بیان حس نیز موثر است و افراد شادی و غم خود را با رنگ (قرمز و رنگ‌های روشن در عروسی و جشن‌ها/ سوگواری رنگ‌های تیره) به نمایش می‌گذارند. دین نیز در تثبیت این کدهای فرهنگی رنگ در قالب رنگ‌های ثواب/ گناه و نمایش جایگاه دینی افراد

۴- مراجع

- Taylor PM. Turkmenistan Ancient Art Today, Merrion. Trevor Loomis and Waugh-Quasebarth, Jasper Smith, William Bradford, Ashgabat: Chevron;2011.
- Sarli AM. History of Turkmenistan (Volume 1). Tehran: Ministry of Foreign Affairs;1373 (In persian).
- Coote J. The Anthropology of Aesthetics and the Dangers of "Maquetcentrism". JASO. 1989;(3):229-43.
- Maquet J. Introduction to Aesthetic Anthpology. Malibu: Undena Publications;1979.
- Howard M, Morgan P. Primitivism, Art, and Artifacts, Malden: Blackwell;2006.
- Forge A. The AbelanArtist. Howard & Perkins, Morgan, The Anthropology of Art: AReader, Malden: Blackwell;2006.
- Maleki Rizi M. color aesthetics in ancient Iranian rituals. Hirumba, Tehran;1401 (In persian).
- Moulai A. A comparative approach to the aesthetics of colors in Islamic and Western thought. metaphysical researches.1401;3(1): 211-242. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.21982783.1401.3.5.3.4> (In persian)
- Nikandish B, ChitSazan AH. Aesthetics of color and design in Baluch Mehrabi carpets. Pikre.2015;3(6):41-54. <https://doi.org/10.22055/pyk.2015.13206> (In persian)
- Riahi S. Handicrafts of Turkmen women. Journal of Development of Social Science Education.1992;11(1):28-37 (In persian).
- Jerjani M. Turkmen woman, a research on the role of Turkmen women in the socio-economic structure of the tribal society. Gorgan: Makhtumaghli Faraghi;2012 (In persian)
- Omidi N. a research on traditional clothes and arts of Khorasan, Dideh and Del and Dast, Mashhad; 2012 (In persian).
- Mohammadi R. Clothing and jewelry of the Turkmen people. Tehran: Jamal Hanar;1388 (In persian)
- Strathern M. Self-decoration in Mount Hagen (Art & Society), London: Gerald Duckworth & Co Ltd;1971.
- Marilyn S. The Self in Self-Decoration. Oceania. 1979;49(4): 241-257.
- O'Hanlon M. Modernity and the "Graphicalization" of Meaning New Guinea Highland Shield Design in Historical Perspective. Howard & Perkins, Morgan, The Anthropology of Art: AReader, (pp.387-406) Malden: Blackwell;2006.
- Ezatollahinejad T. The sound of hair: the anthropology of native aesthetics in the self-decoration of a Turkmen woman of Doydokh village. Iranian Anthropology Studies Quarterly. 2014(9), 27-47. <https://doi.org/10.22059/ijar.2015.58749> (In persian).
- Ezatollahinejad T. Turkmen women's self-decoration; An introduction to the anthropology of aesthetics. Tehran, Research Institute of Culture, Art and Communication;2019 (In persian).
- Qazi MDS.Kaus Gonbad.Qaboos Publishing;1985 (In persian).
- Qazi, MD. Turkmen Folklore. Gorgan: Eshgh Danesh;2012 (In persian).
- Motaghi NM. Farhang Sina (Turkmen-Persian), Qom: author;1371 (In persian).
- Atagazli M. Difficult words of Diwan Makhtumogli, Yapaq Cultural. Literary and Social Quarterly. 2000;2(8-9): 36-37 (In persian).
- Ershadifar A. Turkish Vocabulary in Persian Language and Literature, Ardabil:Bagh Andisheh;2000 (In persian).

How to cite this article:

Ezatollahinejad T. Indigenous aesthetics of color in Turkmen traditional self-decoration (case study: Tekke tribe of Doydukh village), Stud color world. 2024;14(1)33-44. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22517278.1402.14.1.3.8> [In Persian].